

F. t. l. vedr. Folketingets Ombudsmand

kan stå alene. Men udtalelsen kan også være ledsaget af henstillinger om genoptagelse af en sag, eventuelt med angivelse af det efter ombudsmandens opfattelse rigtige resultat. Og udtalelsen kan være ledsaget af kritik, der kan formuleres i mere eller mindre fordømmende vendinger.

Ombudsmandens udtalelser kan på forskellig måde gives øget vægt.

I praksis oversender ombudsmanden løbende væsentlige udtalelser til Folketingets Retsudvalg, og i den årlige beretning offentliggøres væsentlige udtalelser.

Efter lovens § 10, stk. 1, skal ombudsmanden give Folketinget og vedkommende minister eller kommunalbestyrelse meddelelse om fejl og forsømmelser af større betydning. Også sådanne sager optages i beretningerne.

Endelig bestemmer § 11, at ombudsmanden, når denne bliver opmærksom på mangler ved gældende love eller administrative bestemmelser, skal give Folketinget og vedkommende minister henholdsvis kommunalbestyrelse meddelelse herom.

Ombudsmanden har desuden to muligheder for påvirkning af forvaltningen, som ikke er omtalt i ombudsmandsloven.

Under enkeltsagers behandling og især ved de systematiske egen drift-undersøgelser, som er igangsat de senere år, kan ombudsmanden påvirke forvaltningens sagsbehandling og retsanvendelse.

Hvis et retligt spørgsmål er tvivlsomt, ledsager ombudsmanden ikke helt sjældent sin udtalelse eller sin henstilling med en bemærkning om, at han, hvis vedkommende borger vil anlægge sag ved domstolene, vil henstille fri proces. Sådanne henstillinger følges altid.

2°. Den gældende lovs bestemmelser er præget af det svenske forbillede. I Sverige spiller det individuelle embedsmandsansvar en helt anden rolle end hos os. Lovens § 9, stk. 1 og 2, giver som følge heraf ombudsmanden beføjelse til at pålægge vedkommende myndigheder at rejse tiltale eller disciplinærsag – underforstået mod bestemte personer – og stk. 3 taler om ombudsmandens adgang til »over for den pågældende« at fremsætte sin opfattelse. Allerede på et meget tidligt tidspunkt blev praksis imidlertid den, at ombudsmandens reaktioner næsten altid er rettet mod et forvaltningsorgan og ikke mod en bestemt person.

Som anført under a) har denne praksis i lovforslaget ført til en omskrivning af de regler, der peger i retning af udelukkende eller overvejende personrelaterede sanktioner. I stedet er anvendt ord og vendinger, som afspejler praksis.

Bestemmelserne i den gældende ombudsmandslovs § 9, stk. 1 og 2, har – som nævnt ovenfor – aldrig været anvendt, og de stemmer dårligt med, at ombudsmanden som altovervejende hovedregel bedømmer forvaltningsorganer og ikke personer beskæftiget i disse organer.

Bestemmelserne er derfor ikke medtaget i lovforslaget.

Ombudsmanden kan herefter ikke pålægge vedkommende myndighed at rejse tiltale eller disciplinærsag. Han kan naturligvis fortsat afgive henstilling herom.

3°. Ombudsmandens henstillinger om fri proces til en klager i sager, der rejser virkelig tvivlsomme retlige spørgsmål, har vist sig at være en værdifuld reaktion. Den bidrager til at skaffe en endelig afgørelse af den konkrete sag, og den fremmer muligheden for at få klargjort grundlæggende forvaltningsretlige problemer.

Man kunne derfor rejse det spørgsmål, om der til retsplejelovens regler om fri proces bør føjes en bestemmelse om, at i tilfælde, hvor fri proces er anbefalet af ombudsmanden, skal der efter ansøgning meddeles fri proces, uanset om de økonomiske betingelser i øvrigt er opfyldt.

En sådan regel er ikke anset for nødvendig. Den kan skabe en ubegrundet ulighed mellem den, der går direkte til domstolene, og den, der først klager til ombudsmanden. Og udvalget går ud fra, at Justitsministeriet som hidtil vil efterkomme ombudsmandens henstilling om fri proces, medmindre meget vægtige grunde taler imod.

4°. I et notat af maj 1990 rejste ombudsmanden spørgsmålet om at give ombudsmanden adgang til under særlige omstændigheder at gøre en udtalelse bindende for en kommunal myndighed og i givet fald pålægge den kommunale tilsynsmyndighed at anvende tvangsmidler med henblik på gennemførelse af ombudsmandens udtalelse.

Ombudsmandsudtalelsernes retligt uforbindende karakter er ét af de tre træk, der karakteriserer ombudsmandsinstitutionen som prøvelsesorgan for forvaltningen. Ombudsmanden bestemmer selv, om ombudsmanden vil realitetsbehandle en sag, og bestemmer selv, hvilke dele af en sag ombudsmanden vil koncentrere sin opmærksomhed om. Ombudsmandens udtalelser er retligt uforbindende. Ombudsmanden kan udtale sig om det eller de retlige spørgsmål, han har taget op til behandling, uden at behøve at inddrage de komplicerede afvejninger, der er nødvendige for brugen af ugyldighed eller lignende reaktioner.